

หนังสือเรียน

รายวิชาเพิ่มเติมวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี

โลก ดาราศาสตร์ และอวกาศ

ชั้น

มัธยมศึกษาปีที่ ๕ เล่ม ๓

ตามผลการเรียนรู้

กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๖๐)

ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

จัดทำโดย

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงศึกษาธิการ

พิมพ์ครั้งที่ ๔

ISBN 978-616-576-346-2

จำนวน ๓๐,๐๐๐ เล่ม พ.ศ. ๒๕๖๖

จัดจำหน่ายโดย

องค์การค้าของ สกสค. พิมพ์ที่โรงพิมพ์ สกสค. ลาดพร้าว

๒๒๔๙ ถนนลาดพร้าว วังทองหลาง กรุงเทพมหานคร

❖ มีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ

ประกาศสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
เรื่อง อนุญาตให้ใช้สื่อการเรียนรู้ในสถานศึกษา

ด้วยสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.) ได้จัดทำหนังสือเรียนรายวิชาเพิ่มเติม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โลก ดาราศาสตร์ และอวกาศ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ เล่ม ๓ ตามผลการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๖๐) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้พิจารณาแล้วอนุญาต ให้ใช้ในสถานศึกษาได้

ประกาศ ณ วันที่ ๕ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๗

ว่าที่ร้อยตรี

(ธนู วงษ์จินดา)

เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

คำนำ

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.) มีอำนาจหน้าที่ในการพัฒนาหลักสูตร วิธีการเรียนรู้ การประเมินผล การจัดทำหนังสือเรียน แบบฝึกหัด และสื่อการเรียนรู้ทุกประเภทที่ใช้ประกอบการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

หนังสือเรียนรายวิชาเพิ่มเติมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โลก ดาราศาสตร์ และอวกาศ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ เล่ม ๓ นี้ สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.) จัดทำขึ้นตามผลการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๖๐) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ เพื่อให้สถานศึกษาพิจารณาเทียบเคียงกับหลักสูตรสถานศึกษาและพิจารณาเลือกใช้หนังสือนี้ประกอบการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษาของตนได้ตามความเหมาะสม

กระทรวงศึกษาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเรียนเล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาเพิ่มเติมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ขอขอบคุณสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ตลอดจนบุคคลและหน่วยงานอื่น ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดทำไว้ ณ โอกาสนี้

ว่าที่ร้อยตรี

(ธนุ วงษ์จินดา)

เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

คำชี้แจง

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.) ได้จัดทำตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๖๐) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ โดยมีจุดเน้นเพื่อต้องการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถที่ทัดเทียมกับนานาชาติ ได้เรียนรู้วิทยาศาสตร์ที่เชื่อมโยงความรู้ออกสู่กระบวนการใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์และทักษะแห่งศตวรรษที่ ๒๑ ซึ่งในปีการศึกษา ๒๕๖๑ เป็นต้นไป โรงเรียนจะต้องใช้หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๖๐) สสวท. จึงได้จัดทำหนังสือเรียนที่เป็นไปตามมาตรฐานหลักสูตรเพื่อให้โรงเรียนได้ใช้สำหรับจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน

หนังสือเรียนรายวิชาเพิ่มเติมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โลก ดาราศาสตร์ และอวกาศ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ เล่ม ๓ นี้ มีผลการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้เพิ่มเติมที่ครอบคลุมเนื้อหาบางส่วนที่ปรากฏตามตัวชี้วัดของรายวิชาพื้นฐานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี วิทยาศาสตร์โลกและอวกาศ โดยเมื่อผู้เรียนเรียนรายวิชาเพิ่มเติมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โลก ดาราศาสตร์ และอวกาศ เล่ม ๑ – เล่ม ๖ ครบทุกชั้นปีในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ – ๖ แล้ว จะสามารถบรรลุผลสัมฤทธิ์ตามตัวชี้วัดของรายวิชาพื้นฐาน และในขณะเดียวกันก็สามารถต่อยอดเนื้อหาจากรายวิชาพื้นฐานไปสู่เนื้อหาในรายวิชาเพิ่มเติมได้โดยไม่ต้องเสียเวลาเรียนซ้ำซ้อน ทั้งนี้หนังสือเรียนรายวิชาเพิ่มเติมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โลก ดาราศาสตร์ และอวกาศ เล่ม ๓ นี้ มีเนื้อหาที่จำเป็นที่ต้องเรียนประกอบด้วยเรื่องสมดุลพลังงาน การหมุนเวียนของอากาศบนโลก และการหมุนเวียนน้ำในมหาสมุทร ซึ่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญสำหรับการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาในด้านวิทยาศาสตร์ หรือประกอบอาชีพในสาขาที่ใช้วิทยาศาสตร์เป็นฐาน เช่น อดุณิคมวิทยา วิศวกรรม สถาปัตยกรรม วัสดุศาสตร์ ธรณีวิทยา ฯลฯ โดยเน้นกระบวนการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหา เชื่อมโยงความรู้สู่การนำไปใช้ในชีวิตจริง ผู้เรียนจะได้ทำกิจกรรมที่เป็นพื้นฐานที่สำคัญ รวมทั้งกิจกรรมที่ผู้เรียนสามารถคิดค้นและออกแบบการทดลองด้วยตนเอง มีแบบตรวจสอบความรู้ความเข้าใจก่อนเรียน มีแบบฝึกหัดเพื่อให้ตรวจทานความรู้หลังจากที่เรียนไปแล้ว รวมทั้งสรุปความรู้ในแต่ละบทด้วย ในการจัดทำหนังสือเรียนเล่มนี้ ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการอิสระ คณาจารย์ทั้งหลาย รวมทั้งครูผู้สอน นักวิชาการจากสถาบัน และสถานศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชนจึงขอขอบคุณไว้ ณ ที่นี้

สสวท. หวังเป็นอย่างยิ่งว่าหนังสือเรียนรายวิชาเพิ่มเติมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โลก ดาราศาสตร์ และอวกาศ เล่ม ๓ นี้ จะเป็นประโยชน์แก่ผู้เรียนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ที่จะช่วยให้การจัดการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล หากมีข้อเสนอแนะใดที่จะทำให้หนังสือเรียนเล่มนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น โปรดแจ้ง สสวท. ทราบด้วย จะขอบคุณยิ่ง

(รองศาสตราจารย์ธีระเดช เจียรสุขสกุล)

ผู้อำนวยการสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

กระทรวงศึกษาธิการ

ข้อเสนอแนะทั่วไปในการใช้หนังสือเรียน

หนังสือเรียนเป็นเอกสารที่จัดทำขึ้นเพื่อให้นักเรียนได้ใช้ในการศึกษาเนื้อหาที่สำคัญและเกิดทักษะที่จำเป็นที่สอดคล้องกับมาตรฐานและสาระการเรียนรู้ รวมทั้งยังมีสื่อที่ช่วยเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน โดยสามารถเชื่อมโยงไปยังหน้าเว็บไซต์รายการสื่อได้จาก QR code หรือ URL ที่ปรากฏในหนังสือเรียน การทำความเข้าใจเกี่ยวกับสัญลักษณ์หรือข้อความตามหัวข้อต่าง ๆ จะช่วยให้นักเรียนใช้หนังสือเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสัญลักษณ์หรือข้อความตามหัวข้อต่าง ๆ ที่ปรากฏในหนังสือเรียน มีดังนี้

- คำถามสำคัญ
- จุดประสงค์การเรียนรู้
- ตรวจสอบความรู้ก่อนเรียน
- ขวนคิด
- ตรวจสอบความเข้าใจ
- กิจกรรม
- ลองทำดู
- ความรู้เพิ่มเติม
- ศัพท์น่ารู้
- สรุปเนื้อหาภายในบทเรียน
- แบบฝึกหัดท้ายบท

1 คำถามสำคัญ

คำถามประจำบทที่นักเรียนต้องอาศัยความรู้ทั้งหมดในบทเรียนในการตอบคำถาม ซึ่งนักเรียนควรตอบได้หลังจากได้เรียนรู้ในบทนั้นแล้ว

2 จุดประสงค์การเรียนรู้

เป้าหมายของการจัดการเรียนรู้ที่ต้องการให้นักเรียนเกิดความรู้หรือทักษะหลังจากผ่านกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ในแต่ละหัวข้อ ซึ่งนักเรียนควรศึกษาทำความเข้าใจก่อนเริ่มเรียนรู้ในแต่ละหัวข้อ

3 ตรวจสอบความรู้ก่อนเรียน

ชุดคำถามที่ใช้ในการตรวจสอบความรู้ก่อนเรียน ซึ่งนักเรียนควรตอบคำถามให้ถูกต้องทั้งหมด หากไม่ถูกต้องควรทบทวนเนื้อหานั้นก่อนเริ่มการเรียนรู้เรื่องใหม่ในแต่ละบท

4 ขวนคิด

คำถามระหว่างเรียนที่เชื่อมโยงหรือต่อยอดความรู้เดิมที่ศึกษาแล้วกับความรู้ใหม่หรือความรู้ในศาสตร์อื่น เพื่อให้นักเรียนเห็นความสัมพันธ์หรือความต่อเนื่องของเนื้อหา

5 ตรวจสอบความเข้าใจ

คำถามระหว่างเรียนที่ช่วยประเมินการเรียนรู้ ซึ่งนักเรียนสามารถใช้ตรวจสอบว่า ตนเองมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาแล้วหรือยัง

6 กิจกรรม

การปฏิบัติที่ช่วยในการเรียนรู้เนื้อหาหรือฝึกฝนให้เกิดทักษะตามจุดประสงค์การเรียนรู้ของบทเรียน โดยอาจเป็นการทดลอง การสืบค้นข้อมูล หรือกิจกรรมอื่น ๆ ซึ่งนักเรียนควรลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง

7 ลองทำดู

การปฏิบัติที่ช่วยเสริมความรู้ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาในบทเรียน ซึ่งนักเรียนสามารถลงมือปฏิบัติด้วยตนเองนอกเวลาเรียนได้

8 ความรู้เพิ่มเติม

ความรู้ที่เพิ่มเติมจากเนื้อหาในบทเรียน เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจมากขึ้น โดยไม่มีการวัดและประเมินผล

9 ศัพท์น่ารู้

ความหมายของคำศัพท์ต่าง ๆ ที่เพิ่มเติมและสอดคล้องกับเนื้อหาภายในบทเรียน

10

สรุปเนื้อหาภายในบทเรียน

การสรุปเนื้อหาสำคัญภายในบทเรียน เพื่อช่วยให้เห็นภาพรวมของเนื้อหาทั้งหมด

11

แบบฝึกหัดท้ายบท

คำถามท้ายบทเรียนสำหรับให้นักเรียนตรวจสอบความเข้าใจหลังจากเรียนจบบทเรียนแล้ว ซึ่งนักเรียนสามารถใช้เป็นข้อมูลในการทบทวนเนื้อหาที่ยังไม่เข้าใจได้

สารบัญ

บทที่

เนื้อหา

หน้า

7

สมดุลพลังงาน
ของโลก

บทที่ 7 สมดุลพลังงานของโลก	1
7.1 กระบวนการที่ทำให้เกิดสมดุลพลังงานของโลก	3
7.2 ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการรับรังสีดวงอาทิตย์ของพื้นผิวโลก	8
7.2.1 สัณฐานของโลกและการเอียงของแกนหมุนโลก	9
7.2.2 บรรยากาศ	14
7.2.3 ลักษณะของพื้นผิวโลก	18
แบบฝึกหัดท้ายบท	23

8

การหมุนเวียน
ของอากาศบนโลก

บทที่ 8 การหมุนเวียนของอากาศบนโลก	25
8.1 การเคลื่อนที่และการหมุนเวียนของอากาศ	27
8.1.1 แรงที่เกิดจากความแตกต่างของความกดอากาศ	27
8.1.2 แรงที่เกิดจากการหมุนรอบตัวเองของโลก	32
8.1.3 แรงสู่ศูนย์กลาง	37
8.1.4 แรงเสียดทาน	39
8.2 การหมุนเวียนของอากาศบนโลก	40
8.2.1 การหมุนเวียนอากาศแถบเขตร้อนหรือแฮดลีย์เซลล์	44
8.2.2 การหมุนเวียนอากาศแถบขั้วโลกหรือโพลาร์เซลล์	45
8.2.3 การหมุนเวียนอากาศแถบละติจูดกลางหรือเฟอร์เรลเซลล์	46
8.3 ความสัมพันธ์ของการหมุนเวียนอากาศกับภูมิอากาศ	48
แบบฝึกหัดท้ายบท	50

บทที่ 7 | สมดุลพลังงานของโลก (Earth's Energy Balance)

ipst.me/8894

โลกเป็นดาวเคราะห์ดวงหนึ่งในระบบสุริยะซึ่งมีดวงอาทิตย์เป็นแหล่งพลังงานหลัก เมื่อดวงอาทิตย์แผ่รังสีมายังโลก ชั้นบรรยากาศจะเป็นด่านแรกที่จะช่วยป้องกันไม่ให้อัตราส่วนของรังสีดวงอาทิตย์ผ่านมาถึงพื้นผิวโลกทั้งหมด อีกทั้งยังมีกระบวนการอื่น ๆ ของพื้นผิวโลก ซึ่งช่วยให้โลกมีอุณหภูมิเฉลี่ยของอากาศเหมาะสมต่อการดำรงชีวิต

คำถามสำคัญ

- สมดุลพลังงานของโลกมีกระบวนการอย่างไร และมีปัจจัยอะไรบ้างที่เกี่ยวข้อง
- ปัจจัยอะไรบ้างที่ทำให้แต่ละบริเวณบนโลกได้รับรังสีดวงอาทิตย์แตกต่างกัน และแต่ละปัจจัยมีกลไกการทำงานอย่างไร

สารบัญ

บทที่

เนื้อหา

หน้า

9

การหมุนเวียนของน้ำ
ในมหาสมุทร

บทที่ 9 การหมุนเวียนของน้ำในมหาสมุทร	53
9.1 อุณหภูมิ ความเค็ม และการแบ่งชั้นน้ำของมหาสมุทร	55
9.2 การหมุนเวียนน้ำในมหาสมุทร	65
9.2.1 การหมุนเวียนของน้ำผิวหน้ามหาสมุทร	65
9.2.2 การหมุนเวียนของน้ำลึก	72
9.2.3 น้ำผุดและน้ำจม	75
9.3 การหมุนเวียนน้ำในมหาสมุทรกับลมฟ้าอากาศและภูมิอากาศ	79
9.3.1 กระแสน้ำอุ่นและกระแสน้ำเย็นกับภูมิอากาศ	79
9.3.2 เอลนีโญและลานีญา	83
แบบฝึกหัดท้ายบท	91

ภาคผนวก	95
คำศัพท์	96
บรรณานุกรม	98
ที่มาของรูป	100

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. อธิบายกระบวนการที่ทำให้เกิดสมดุลพลังงานของโลก
2. อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างสัณฐานและการเอียงของแกนหมุนโลกกับการรับรังสีดวงอาทิตย์
3. อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณเมฆ ละอองลอย และแก๊สเรือนกระจกกับการรับรังสีดวงอาทิตย์และการแผ่รังสีคลื่นยาว
4. อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะของพื้นผิวโลกกับการรับและการดูดกลืนรังสีดวงอาทิตย์

ตรวจสอบความรู้ก่อนเรียน

ให้นักเรียนพิจารณาข้อความต่อไปนี้แล้วเติมเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องคำตอบท้ายข้อความที่ถูก หรือเครื่องหมาย ✗ ลงในช่องคำตอบท้ายข้อความที่ผิด

ข้อที่	ความรู้พื้นฐาน	คำตอบ
1	ดวงอาทิตย์ห่างจากโลกเป็นระยะทางไกลมาก ดังนั้นรังสีดวงอาทิตย์ที่มาถึงโลกจึงเป็นรังสีขนาน	
2	ดวงอาทิตย์แผ่รังสีในรูปคลื่นแม่เหล็กไฟฟ้า	
3	สเปกตรัมของคลื่นแม่เหล็กไฟฟ้าเรียงลำดับตามความยาวคลื่นจากมากไปน้อย ดังนี้ คลื่นวิทยุ ไมโครเวฟ รังสีอินฟราเรด ช่วงคลื่นแสง รังสีอัลตราไวโอเล็ต รังสีเอกซ์ และรังสีแกมมา	
4	โลกมีสัณฐานคล้ายทรงกลมและแกนหมุนโลกเอียงประมาณ 23.5 องศา กับเส้นตั้งฉากของระนาบการโคจรของโลกรอบดวงอาทิตย์	
5	วัตถุชนิดเดียวกันมีลักษณะพื้นผิวเหมือนกัน วัตถุที่มีสีขาวจะสะท้อนแสงได้ดีกว่าวัตถุที่มีสีดำ	
6	ถ้าพื้นดินและพื้นน้ำได้รับรังสีดวงอาทิตย์เท่ากัน พื้นน้ำจะมีอุณหภูมิเพิ่มขึ้นเร็วกว่าพื้นดินเนื่องจากดูดกลืนรังสีดวงอาทิตย์ได้ดีกว่า	
7	การแผ่รังสีเป็นการถ่ายโอนพลังงานที่เกิดขึ้นในอวกาศเท่านั้น	
8	บรรยากาศประกอบด้วยแก๊สชนิดต่าง ๆ และละอองลอยในปริมาณคงที่	

9	ไอน้ำในบรรยากาศ มีสมบัติเป็นแก๊สเรือนกระจก	
10	ถ้าโลกไม่มีแก๊สเรือนกระจกจะทำให้อุณหภูมิของโลกในเวลากลางวันและกลางคืนต่างกันมาก	

บทนำ

บรรยากาศที่ห่อหุ้มโลกมีองค์ประกอบหลักเป็นแก๊สไนโตรเจนและแก๊สออกซิเจน ส่วนองค์ประกอบที่เหลือมีสัดส่วนน้อยมาก เช่น แก๊สเรือนกระจก ละอองลอย บรรยากาศมีความสำคัญต่อโลกมากเพราะช่วยควบคุมอุณหภูมิเฉลี่ยของอากาศในเวลากลางวันและกลางคืนไม่ให้เกิดต่างกันมากและเหมาะสมกับการดำรงชีวิต ปัจจุบันโลกมีอุณหภูมิเฉลี่ยของอากาศประมาณ 15 องศาเซลเซียส ซึ่งต่างกับดวงจันทร์ที่อยู่ห่างจากดวงอาทิตย์ในระยะใกล้เคียงกับโลก เนื่องจากบรรยากาศมีความหนาแน่นน้อยกว่าโลกมาก จึงพบว่าอุณหภูมิเฉลี่ยของอากาศบนดวงจันทร์มีค่าประมาณ -23 องศาเซลเซียส โดยในช่วงกลางวันอุณหภูมิเฉลี่ยของอากาศอาจสูงถึงประมาณ 115 องศาเซลเซียส ส่วนอุณหภูมิเฉลี่ยของอากาศในเวลากลางคืนอาจลดต่ำลงมาอยู่ที่ประมาณ -178 องศาเซลเซียส ข้อมูลข้างต้นจึงยืนยันว่าบรรยากาศมีอิทธิพลต่อการควบคุมอุณหภูมิเฉลี่ยของอากาศ นักเรียนคิดว่ากระบวนการใดบ้างที่ช่วยควบคุมอุณหภูมิเฉลี่ยของอากาศ

7.1 กระบวนการที่ทำให้เกิดสมดุลพลังงานของโลก

ดวงอาทิตย์ซึ่งเป็นแหล่งพลังงานของโลก แผ่รังสีในรูปของคลื่นแม่เหล็กไฟฟ้าซึ่งส่วนใหญ่เป็นรังสีคลื่นสั้น โดยรังสีดังกล่าวจะผ่านชั้นบรรยากาศก่อนมาถึงพื้นผิวโลก และโลกปลดปล่อยพลังงานกลับสู่อวกาศทั้งในเวลากลางวันและกลางคืนโดยกระบวนการต่าง ๆ นักเรียนคิดว่ารังสีดวงอาทิตย์นั้นจะผ่านมายังพื้นผิวโลกได้ทั้งหมดหรือไม่ เพราะเหตุใด และมีกระบวนการใดบ้างที่เกี่ยวข้องในการควบคุมอุณหภูมิเฉลี่ยของอากาศให้เหมาะสมกับการดำรงชีวิต ให้ศึกษาจากกิจกรรม 7.1

กิจกรรม 7.1 กระบวนการที่เกี่ยวข้องกับสมดุลพลังงานของโลก

จุดประสงค์กิจกรรม

1. วิเคราะห์และเปรียบเทียบปริมาณพลังงานที่โลกได้รับและปลดปล่อยกลับสู่อวกาศจากแผนภาพที่กำหนด
2. วิเคราะห์และอธิบายกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการรับและปลดปล่อยพลังงานกลับสู่อวกาศ

วัสดุ-อุปกรณ์

แผนภาพแสดงกระบวนการสมดุลพลังงานของโลก

วิธีการทำกิจกรรม

- ศึกษาแผนภาพแสดงกระบวนการสมดุลพลังงานของโลก เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลการรับและปลดปล่อยพลังงานกลับสู่อวกาศของโลกในภาพรวม
- ศึกษากระบวนการรับและปลดปล่อยรังสีคลื่นสั้นจากดวงอาทิตย์ของพื้นผิวโลก บรรยากาศ และเมฆ จากแผนที่กำหนด วิเคราะห์และระบุข้อมูลตามประเด็นต่อไปนี้
  - ปริมาณพลังงานทั้งหมดที่โลกได้รับ และแหล่งพลังงาน
  - ปริมาณพลังงานที่โลกปลดปล่อยกลับสู่อวกาศ แหล่งพลังงานและกระบวนการที่เกี่ยวข้อง
- ศึกษากระบวนการรับและปลดปล่อยรังสีคลื่นยาวของพื้นผิวโลก บรรยากาศ และเมฆ จากแผนที่กำหนด วิเคราะห์และระบุข้อมูลในประเด็นต่อไปนี้
  - แหล่งพลังงาน ช่วงคลื่น กระบวนการในการรับและปลดปล่อยพลังงาน และปริมาณพลังงาน

ตัวอย่างการบันทึกผล

พลังงาน	แหล่งพลังงาน	ช่วงคลื่น	กระบวนการในการรับและปลดปล่อยพลังงาน	ปริมาณพลังงาน
พลังงานที่โลกได้รับ	ดวงอาทิตย์	คลื่นสั้น	การแผ่รังสี	100
พลังงานที่โลกปลดปล่อยกลับสู่อวกาศ				

- จากการศึกษาในข้อ 3 วิเคราะห์และสรุปกระบวนการรับและปลดปล่อยพลังงานระหว่างพื้นผิวโลกและบรรยากาศ
- สรุปและอธิบายกระบวนการทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับการรับและปลดปล่อยพลังงานของโลกกลับสู่อวกาศ

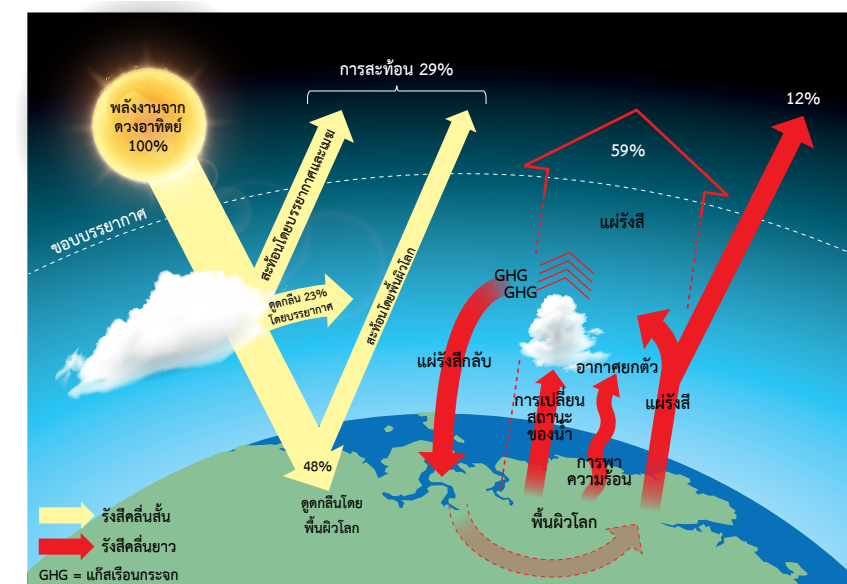

ipst.me/9373

คำถามท้าทายกิจกรรม

- เมื่อดวงอาทิตย์แผ่รังสีมาสู่ชั้นบรรยากาศโลก รังสีดวงอาทิตย์ผ่านมายังพื้นผิวโลกทั้งหมดหรือไม่ เพราะเหตุใด
- ถ้าพลังงานจากดวงอาทิตย์ที่โลกได้รับทั้งหมดคิดเป็นร้อยละ 100 ปริมาณพลังงานที่สะท้อนกลับสู่อวกาศทันทีที่มีค่าประมาณเท่าใด และปริมาณพลังงานที่โลกดูดกลืนไว้มีค่าประมาณเท่าใด และดูดกลืนไว้ที่ใดบ้าง
- ปริมาณพลังงานที่พื้นผิวโลกปลดปล่อยกลับสู่อวกาศโดยตรงมีค่าเท่าไร และปลดปล่อยกลับสู่อวกาศโดยกระบวนการใด
- พื้นผิวโลกปลดปล่อยพลังงานความร้อนในรูปรังสีคลื่นยาวเข้าสู่บรรยากาศด้วยกระบวนการอะไรบ้าง
- พื้นผิวโลกได้รับพลังงานจากแหล่งใดบ้าง มีช่วงคลื่นเหมือนกันหรือไม่ อย่างไร
- ปริมาณพลังงานความร้อนในรูปรังสีคลื่นยาวที่บรรยากาศ เมฆ และพื้นผิวโลกปลดปล่อยกลับสู่อวกาศมีค่าเท่าใด
- ปริมาณพลังงานทั้งหมดที่โลกได้รับและที่โลกปลดปล่อยสู่อวกาศเท่ากันหรือไม่ อย่างไร

จากกิจกรรมพบว่า โลกมีกระบวนการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการรับพลังงานจากดวงอาทิตย์และปลดปล่อยพลังงานกลับสู่อวกาศ ได้แก่ การสะท้อน การแผ่รังสี การพาความร้อน การเปลี่ยนสถานะของน้ำ พลังงานทั้งหมดที่โลกได้รับและพลังงานที่โลกปลดปล่อยสู่อวกาศมีปริมาณเท่ากัน ดังรูป 7.1

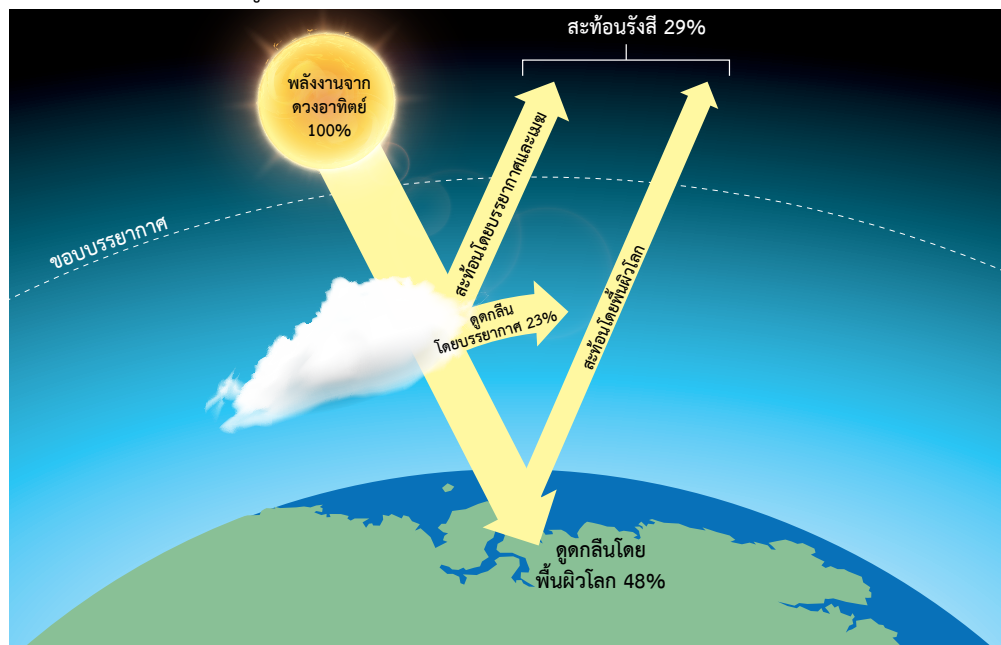

รูป 7.1 กระบวนการสมดุลพลังงานของโลก

จากรูป 7.1 เป็นแผนภาพแสดงกระบวนการสมมูลพลังงานของโลก เริ่มตั้งแต่โลกได้รับพลังงานจากดวงอาทิตย์ในรูปของรังสีคลื่นสั้น และสุดท้ายโลกปลดปล่อยพลังงานที่ดูดกลืนไว้กลับสู่อวกาศในรูปของรังสีคลื่นยาว ซึ่งอธิบายได้ดังนี้

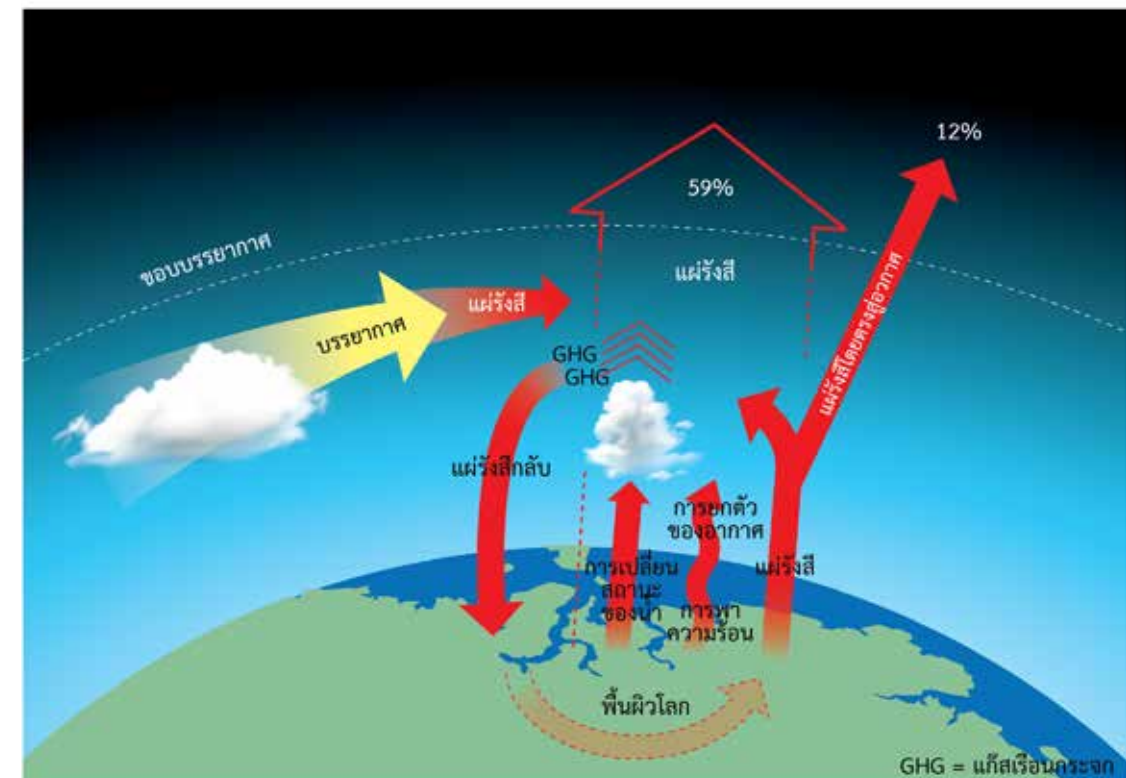
เมื่อพลังงานจากดวงอาทิตย์เข้ามาสู่บรรยากาศของโลก เมฆและองค์ประกอบต่าง ๆ ที่อยู่ในบรรยากาศ รวมทั้งพื้นผิวโลกจะสะท้อนรังสีส่วนใหญ่ที่มีความยาวคลื่นสั้นกว่าช่วงคลื่นแสงกลับสู่อวกาศในทันที ส่วนพลังงานที่เหลือประมาณร้อยละ 71 จะถูกดูดกลืนโดยบรรยากาศ เมฆ และพื้นผิวโลก ดังรูป 7.2 ก่อนที่พลังงานจะถูกปล่อยกลับสู่อวกาศอีกครั้งโดยการแผ่รังสีคลื่นยาวผ่านกระบวนการต่าง ๆ ดังรูป 7.3

รูป 7.2 กระบวนการรับและปลดปล่อยรังสีคลื่นสั้นจากดวงอาทิตย์ของพื้นผิวโลก บรรยากาศ และเมฆ

พลังงานที่พื้นผิวโลกดูดกลืนไว้นั้น จะถูกปลดปล่อยกลับออกมาในรูปรังสีอินฟราเรดซึ่งเป็นพลังงานความร้อนที่มีช่วงคลื่นยาว พลังงานความร้อนส่วนหนึ่งประมาณร้อยละ 12 จะถูกปลดปล่อยออกสู่อวกาศโดยตรงจากการแผ่รังสี ส่วนพลังงานความร้อนส่วนที่เหลือจะถูกดูดกลืนไว้โดยแก๊สเรือนกระจกและเมฆในบรรยากาศ รวมทั้งอยู่ในกระบวนการพาความร้อนที่ทำให้อากาศเกิดการยกตัวขึ้น และกระบวนการเปลี่ยนสถานะของน้ำที่ทำให้เกิดเมฆ

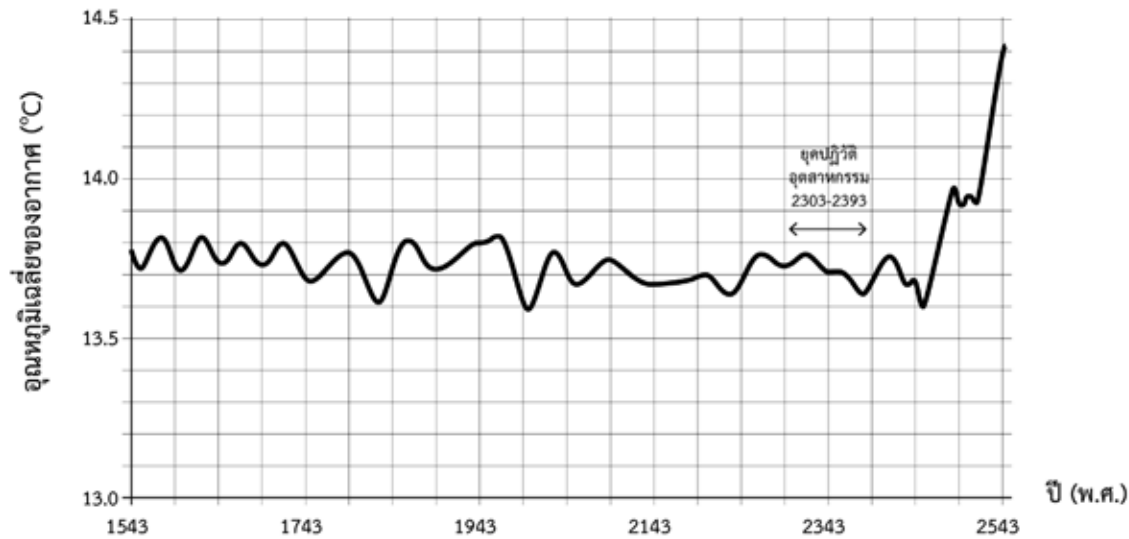
ส่วนบรรยากาศจะปลดปล่อยพลังงานความร้อนโดยการแผ่รังสีอินฟราเรดที่ดูดกลืนไว้ส่วนหนึ่งมายังพื้นผิวโลก จากนั้นพื้นผิวโลกจะดูดกลืนพลังงานดังกล่าวไว้ และในขณะเดียวกันพื้นผิวโลกยังคงได้รับพลังงานจากดวงอาทิตย์ที่เข้ามาใหม่ทุกวัน ซึ่งพื้นผิวโลกจะปลดปล่อยพลังงานนี้โดยการแผ่รังสีเข้าสู่บรรยากาศและกลับสู่อวกาศด้วยกระบวนการเดิมดังที่กล่าวมาข้างต้น ท้ายที่สุดบรรยากาศจะปลดปล่อยพลังงานกลับสู่อวกาศประมาณร้อยละ 59 ดังรูป 7.3

รูป 7.3 กระบวนการรับและปลดปล่อยรังสีคลื่นยาวของพื้นผิวโลก เมฆ และบรรยากาศ

จากกระบวนการทั้งหมดดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่า โลกไม่ได้ดูดกลืนพลังงานจากดวงอาทิตย์ที่ผ่านเข้ามาถึงบรรยากาศไว้ทั้งหมด จึงทำให้อุณหภูมิเฉลี่ยของอากาศและพื้นผิวโลกในช่วงเวลากลางวันไม่สูงมากเกินไป และพลังงานความร้อนที่ถ่ายโอนระหว่างบรรยากาศและพื้นผิวโลกนี้เองที่ทำให้อุณหภูมิเฉลี่ยของอากาศและพื้นผิวโลกในเวลากลางคืนไม่ลดต่ำจนเกินไป

จากข้อมูลข้างต้น พลังงานจากดวงอาทิตย์ที่เข้ามาสู่บรรยากาศโลกคิดเป็นร้อยละ 100 โลกจะค่อย ๆ ปลดปล่อยพลังงานกลับสู่อวกาศในปริมาณที่เท่ากัน โดยกระบวนการต่าง ๆ และทำให้เกิดสมดุลพลังงาน (energy balance) ส่งผลให้โลกมีอุณหภูมิเฉลี่ยของอากาศค่อนข้างคงที่เป็นระยะเวลานาน ดังรูป 7.4 ซึ่งจะเห็นว่าโดยธรรมชาติแล้วอุณหภูมิเฉลี่ยของอากาศมีการเปลี่ยนแปลงทั้งเพิ่มขึ้นและลดลงตามสมดุลพลังงานในแต่ละปี แต่มีการเปลี่ยนแปลงน้อยมากจนเกือบคงที่ อย่างไรก็ตามตามสมดุลพลังงานมีการเปลี่ยนแปลงได้ หากการรับพลังงานจากดวงอาทิตย์และการปลดปล่อยพลังงานกลับสู่อวกาศของโลกเปลี่ยนแปลงไป เช่น การเปลี่ยนแปลงอุณหภูมิเฉลี่ยในยุคน้ำแข็งในอดีต ยุคการปฏิวัติอุตสาหกรรม แต่อย่างไรก็ตามโลกจะปรับเข้าสู่สมดุลพลังงานใหม่แต่ต้องใช้ระยะเวลานาน ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับสมดุลพลังงานและปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องนี้ จะนำไปสู่ความเข้าใจและความตระหนักต่อปัญหาการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศของโลก ดังที่จะศึกษาในบทที่ 10

รูป 7.4 อุณหภูมิเฉลี่ยของอากาศ ระหว่างปี พ.ศ. 1543 – 2543

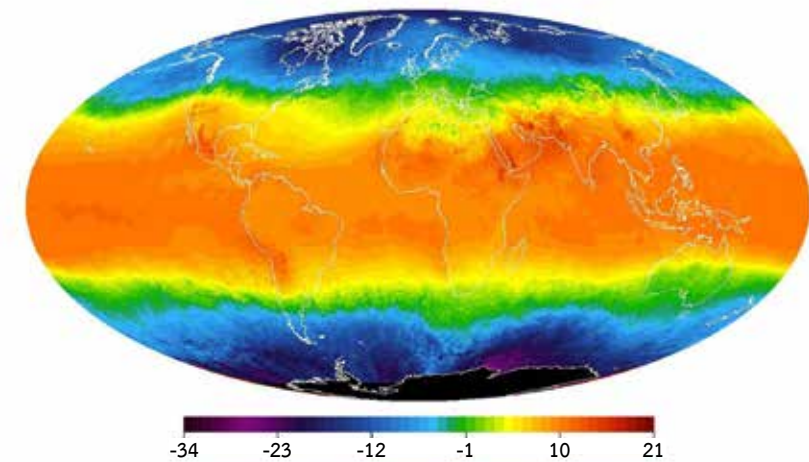
ตรวจสอบความเข้าใจ

ถ้าโลกไม่มีกระบวนการปลดปล่อยพลังงานกลับสู่อวกาศ จะส่งผลต่ออุณหภูมิเฉลี่ยของอากาศหรือไม่ อย่างไร

อุณหภูมิอากาศเฉลี่ยของโลกดังที่กล่าวมาข้างต้นนั้น เป็นค่าที่ได้จากการเฉลี่ยอุณหภูมิของอากาศแต่ละบริเวณบนโลก ซึ่งมีอุณหภูมิไม่เท่ากันโดยบางบริเวณมีอุณหภูมิต่ำ อากาศหนาวเย็น บางบริเวณมีอุณหภูมิสูง อากาศร้อน เพราะเหตุใดแต่ละบริเวณบนโลกจึงมีอุณหภูมิของอากาศแตกต่างกันและมีปัจจัยใดบ้างที่เกี่ยวข้อง นักเรียนจะได้ศึกษาจากหัวข้อต่อไปนี้

7.2 ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการรับรังสีดวงอาทิตย์ของพื้นผิวโลก

บริเวณต่าง ๆ ของโลกมีอุณหภูมิเฉลี่ยของอากาศแตกต่างกันดังรูป 7.5 ซึ่งจะเห็นว่าบริเวณขั้วโลกมีอุณหภูมิเฉลี่ยของอากาศต่ำกว่าบริเวณศูนย์สูตร ทั้งนี้การที่บริเวณต่าง ๆ ของโลกมีอุณหภูมิเฉลี่ยของอากาศแตกต่างกันนั้น เนื่องจากได้รับรังสีจากดวงอาทิตย์ไม่เท่ากัน ส่งผลให้พื้นผิวโลกแต่ละบริเวณมีความเข้มรังสีดวงอาทิตย์แตกต่างกัน ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการรับรังสีดวงอาทิตย์ของพื้นผิวโลกแตกต่างกัน มีดังต่อไปนี้

รูป 7.5 อุณหภูมิเฉลี่ยของอากาศ (°C) ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2552 ที่ความสูง 3,000 เมตร

7.2.1 สัณฐานโลกและการเอียงของแกนหมุนโลก

ปัจจัยแรกที่ทำให้แต่ละบริเวณของโลกได้รับรังสีดวงอาทิตย์แตกต่างกัน เนื่องจากสัณฐานของโลกคล้ายทรงกลมและแกนหมุนโลกเอียงเป็นมุม 23.5° จากแนวตั้งฉากกับระนาบการโคจรของโลก รอบดวงอาทิตย์ นักเรียนคิดว่าสัณฐานและการเอียงของแกนหมุนโลกส่งผลต่อการรับรังสีดวงอาทิตย์ของพื้นผิวโลกอย่างไร ศึกษาได้จากกิจกรรม 7.2

กิจกรรม 7.2 มุมที่แสงตกกระทบพื้นผิวกับขนาดของพื้นที่รับแสง

จุดประสงค์กิจกรรม

1. เปรียบเทียบขนาดของมุมที่แสงตกกระทบพื้นผิวที่เปลี่ยนแปลงไปตามละติจูด
2. อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างขนาดของมุมที่แสงตกกระทบพื้นผิวกับขนาดพื้นที่ที่แสงตกกระทบ

วัสดุ-อุปกรณ์

1. แผ่นพลาสติกใส ขนาด A4	1 แผ่น
2. แผ่นพลาสติกใสอย่างบาง ขนาด กว้าง 9 นิ้ว ยาว 12 นิ้ว	1 แผ่น
3. ปากกาเขียนแผ่นใส	1 ด้าม
4. เทปกาสองหน้าแบบบาง	1 ม้วน
5. ไมโครเมตรหรือชนิดครึ่งวงกลม	2 อัน
6. เลเซอร์ชี้ดาว	2 ด้าม
7. ไฟฉายขนาดเล็ก	1 กระบอก

8. ขาดัง	1 อัน
9. ที่จับ	2 อัน
10. ลูกโลกจำลองขนาดใหญ่	1 ลูก

วิธีการทำกิจกรรม

ตอนที่ 1

1. จัดทำชุดอุปกรณ์ดังนี้
  - 1.1 ตัดแผ่นพลาสติกใสตามขวางเป็น 4 ส่วนเท่ากัน แล้วนำมาประกบกันเป็น 2 ชุด
  - 1.2 นำไม้โปรแทรกเตอร์ชนิดครึ่งวงกลมติดกับแผ่นพลาสติกใสจากข้อ 1.1 ดังรูป 1 ทั้ง 2 ชุด

รูป 1

- 1.3 นำอุปกรณ์ในข้อ 1.2 ติดตั้งในแนวตั้งฉากกับผิวสัมผัสของลูกโลกโดย ชุดที่ 1 ติดตั้งบริเวณเส้นศูนย์สูตรและให้จุดกึ่งกลางของไม้โปรแทรกเตอร์อยู่ตรงกับเส้นศูนย์สูตร และชุดที่ 2 วางที่ตำแหน่งละติจูด 60 องศา ตรงกับตำแหน่งจุดกึ่งกลางของไม้โปรแทรกเตอร์ และวางชุดอุปกรณ์ทั้ง 2 ชุด ในแนวลองจิจูดเดียวกัน ดังรูป 2

รูป 2

- 1.4 นำเลเซอร์ชี้ดาวมายึดติดกับขาตั้ง โดยจัดให้เลเซอร์ด้ามแรกอยู่ในแนวเดียวกับเส้นศูนย์สูตร และอีกด้ามหนึ่งอยู่ในแนวเดียวกับละติจูด 60 องศา

2. จัดอุปกรณ์ในข้อ 1.3 และ 1.4 ให้มีระยะห่างกัน 50 เซนติเมตร ดังรูป 3

รูป 3

3. เปิดเลเซอร์ทั้ง 2 ด้ามพร้อมกัน สังเกตตำแหน่งที่แสงเลเซอร์ตกกระทบกับระนาบพื้นผิววัดมุมระหว่างแสงเลเซอร์กับพื้นผิว ณ ตำแหน่งละติจูดที่กำหนดและบันทึกผล

หมายเหตุ ระวังอย่าให้แสงเลเซอร์เข้าตา

ตอนที่ 2

1. จัดชุดอุปกรณ์ดังนี้
  - 1.1 นำแผ่นพลาสติกใสมาหุ้มลูกโลกตั้งแต่บริเวณศูนย์สูตรถึงบริเวณขั้วโลก
  - 1.2 นำกระบอกลไฟฉายมายึดติดกับขาตั้ง จัดให้จุดกึ่งกลางของปากกระบอกลไฟฉายอยู่ในระดับเส้นศูนย์สูตร
  - 1.3 จัดอุปกรณ์ในข้อ 1.1 และ 1.2 ดังรูป 4

รูป 4

2. เปิดไฟฉายและปรับระยะห่างระหว่างปากกระบอกลไฟฉายและลูกโลก เพื่อให้ได้พื้นที่รับแสงมีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 5 เซนติเมตร ใช้ปากกาเขียนแผ่นใสวาดเส้นแสดงขอบเขตพื้นที่รับแสง
3. ปรับระดับของกระบอกลไฟฉาย ให้จุดกึ่งกลางของปากกระบอกลไฟฉายตรงกับจุดสังเกตบริเวณละติจูด 60 องศา ทั้งนี้ให้ระยะห่างเท่ากับข้อ 2 เปิดไฟฉาย สังเกตพื้นที่รับแสง และใช้ปากกาเขียนแผ่นใสวาดเส้นแสดงขอบเขตพื้นที่รับแสง

คำถามท้ายกิจกรรม

- 1. มุมระหว่างแสงเลเซอร์ตกกระทบกับพื้นผิวลูกโลกบริเวณศูนย์สูตร และละติจูด 60 องศา แตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร
- 2. ขนาดของพื้นที่ที่แสงไฟฉายตกกระทบบริเวณศูนย์สูตร และละติจูด 60 องศา แตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร
- 3. ขนาดของมุมระหว่างแสงตกกระทบกับพื้นผิว และขนาดของพื้นที่ที่แสงตกกระทบมีความสัมพันธ์กันหรือไม่ อย่างไร

จากกิจกรรมพบว่า ขนาดของมุมระหว่างแสงตกกระทบกับพื้นผิวเปลี่ยนแปลงไปตามละติจูด และขนาดของมุมมีความสัมพันธ์กับขนาดพื้นที่ที่แสงตกกระทบ

โลกมีสัณฐานคล้ายทรงกลม จึงส่งผลให้มุมที่รังสีดวงอาทิตย์ตกกระทบพื้นผิวโลกและขนาดของพื้นที่ที่ได้รับรังสีดวงอาทิตย์บริเวณละติจูดต่าง ๆ แตกต่างกัน ดังรูป 7.6 ทำให้ความเข้มรังสีดวงอาทิตย์บนพื้นผิวโลกในแต่ละบริเวณไม่เท่ากัน โดยบริเวณพื้นผิวโลกที่ได้รับรังสีดวงอาทิตย์ตกกระทบในแนวตั้งฉากกับแนวระนาบมีพื้นที่ที่ได้รับแสงน้อยทำให้ความเข้มรังสีดวงอาทิตย์มากกว่าบริเวณที่รังสีตกกระทบในแนวเฉียง ซึ่งมีพื้นที่ที่ได้รับแสงมากกว่า

ก
ฮ

ศัพท์น่ารู้

ความเข้มรังสีดวงอาทิตย์ คือ พลังงานรังสีดวงอาทิตย์ในหนึ่งหน่วยเวลาต่อหนึ่งหน่วยพื้นที่ (จุลต่อวินาทีต่อตารางเมตร หรือ วัตต์ต่อตารางเมตร)

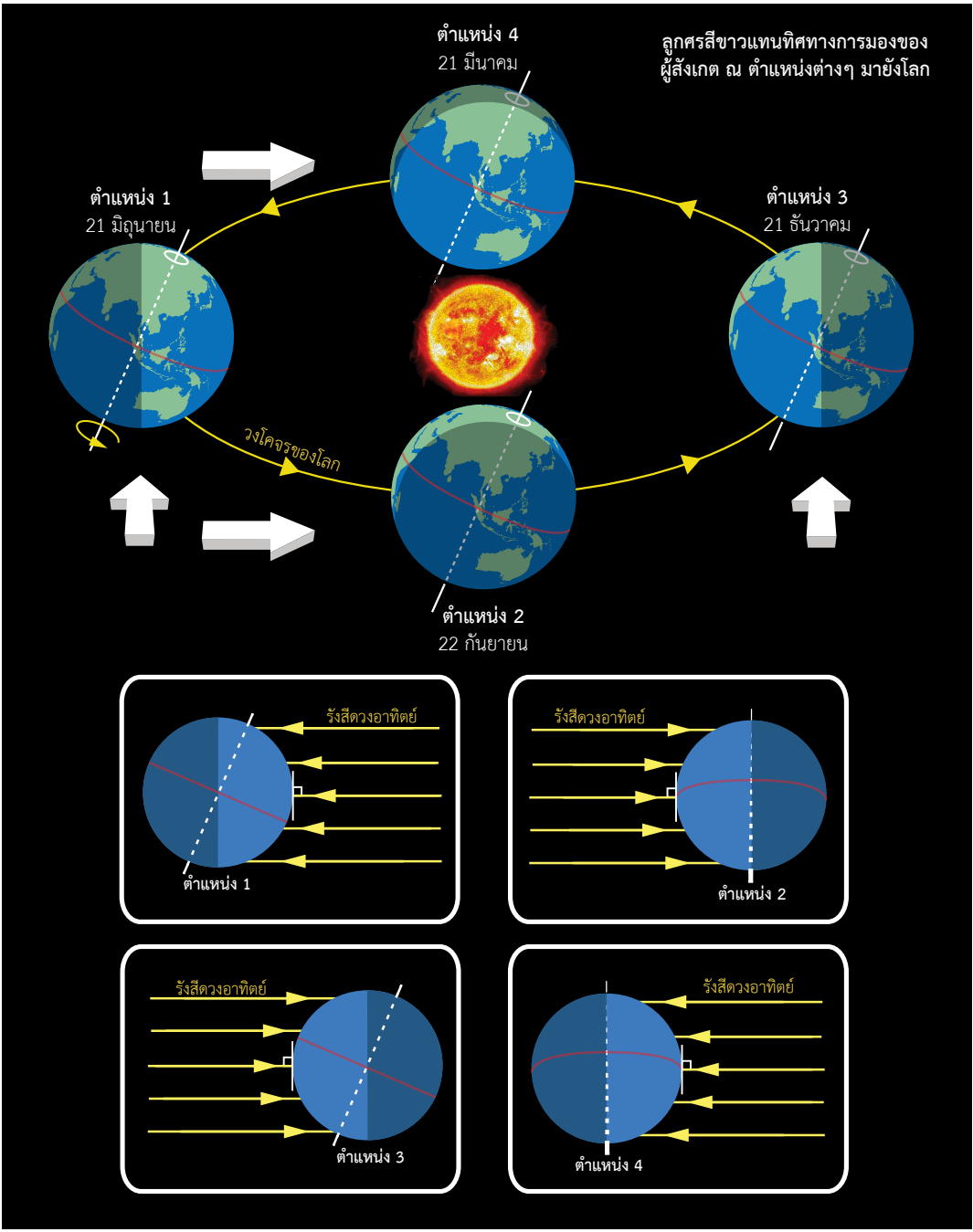
รูป 7.6 รังสีดวงอาทิตย์ตกกระทบพื้นผิวโลกแต่ละบริเวณ ด้วยมุมที่ต่างกัน

❓

ตรวจสอบความเข้าใจ

หากมุมในการรับรังสีดวงอาทิตย์มีผลต่อปริมาณพลังงานต่อพื้นที่ นักเรียนคิดว่าระหว่างบริเวณแถบศูนย์สูตรกับบริเวณขั้วโลก บริเวณใดมีพลังงานต่อพื้นที่มากกว่ากัน

นอกจากสัณฐานของโลกที่คล้ายทรงกลมแล้ว การที่แกนหมุนโลกเอียงทำมุม 23.5 องศา กับแนวตั้งฉากกับระนาบการโคจรของโลกรอบดวงอาทิตย์ และการที่โลกโคจรรอบดวงอาทิตย์ ทำให้ตำแหน่งที่รังสีดวงอาทิตย์ตกตั้งฉากกับพื้นผิวโลกเปลี่ยนแปลงไปในรอบ 1 ปี ดังรูป 7.7

รูป 7.7 บริเวณที่รังสีดวงอาทิตย์ตกตั้งฉากพื้นผิวโลกเปลี่ยนแปลงไปในรอบ 1 ปี

จากรูป จะสังเกตเห็นว่าในรอบ 1 ปี ตำแหน่งที่รังสีดวงอาทิตย์ตกตั่งฉากกับพื้นผิวโลกเปลี่ยนแปลงไปตามตำแหน่งของโลกในวงโคจร ดังนี้

- ตำแหน่งที่ 1 รังสีดวงอาทิตย์ตกตั่งฉากที่ละติจูด 23.5 องศาเหนือ
- ตำแหน่งที่ 2 รังสีดวงอาทิตย์ตกตั่งฉากที่เส้นศูนย์สูตร
- ตำแหน่งที่ 3 รังสีดวงอาทิตย์ตกตั่งฉากที่ละติจูด 23.5 องศาใต้
- ตำแหน่งที่ 4 รังสีดวงอาทิตย์ตกตั่งฉากที่เส้นศูนย์สูตร

และเมื่อโลกโคจรครบรอบกลับมาที่ตำแหน่งที่ 1 รังสีดวงอาทิตย์จะตกตั่งฉากที่ละติจูด 23.5 องศาเหนือเป็นดังนี้ในรอบ 1 ปี

ตรวจสอบความเข้าใจ

ในรอบ 1 ปี รังสีดวงอาทิตย์จะตกกระทบพื้นผิวโลกในแนวตั้งฉาก ณ บริเวณเดิมหรือไม่ เพราะเหตุใด

การที่โลกมีสัณฐานคล้ายทรงกลมและแกนหมุนโลกเอียงเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้พื้นผิวโลกแต่ละบริเวณมีความเข้มรังสีดวงอาทิตย์ไม่เท่ากัน นักเรียนคิดว่ายังมีปัจจัยอื่นอีกหรือไม่ที่ส่งผลต่อความเข้มรังสีดวงอาทิตย์ที่พื้นผิวโลก

7.2.2 บรรยากาศ

บรรยากาศมีทั้งไอน้ำ ฝุ่น เขม่า ละอองเกลือ และเมฆ นักเรียนคิดว่าสิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มรังสีดวงอาทิตย์ที่พื้นผิวโลกอย่างไร ศึกษาได้จากกิจกรรมต่อไปนี้

กิจกรรม 7.3 แสงกับควัน

จุดประสงค์กิจกรรม
ทดลองและอธิบายผลของละอองลอยที่มีต่อความสว่างของแสง

วัสดุ-อุปกรณ์

1. ตู้ปลา ขนาด 8 นิ้ว	1 ตู้
2. แผ่นพลาสติกลูกฟูก (ขนาดใหญ่กว่าตู้ปลาเล็กน้อย)	1 แผ่น
3. ไฟฉาย	1 กระบอก
4. รูป	1 ดอก
5. ไม้ขีดไฟ	1 กลั๊ก

6. ลักซ์มิเตอร์	1 อัน
7. ขาดังพร้อมที่จับ	2 ชุด

วิธีการทำกิจกรรม

- จัดทำชุดอุปกรณ์ดังนี้
  - ยึดกระบอกไฟฉายกับขาตั้งชุดที่ 1 และยึดลักซ์มิเตอร์กับขาตั้งชุดที่ 2
  - วางขาตั้งที่ยึดกระบอกไฟฉายและขาตั้งที่ยึดลักซ์มิเตอร์ไว้ด้านตรงข้ามกันของตู้ปลา โดยจัดอุปกรณ์ทั้งสองให้ห่างจากผนังตู้ปลา ด้านละ 10 เซนติเมตร วางแผ่นพลาสติก ลูกฟูกปิดด้านบนของตู้ปลาให้สนิท ดังรูป

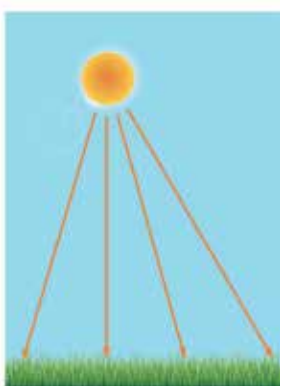
- เปิดไฟฉายแล้วเปิดลักซ์มิเตอร์เพื่อวัดความสว่างของแสง และบันทึกผล
- นำรูปที่จุดแล้วไปใส่ในตู้ปลา ทิ้งไว้ 3 นาที ให้มีควันกระจายเต็มตู้ปลา จากนั้นวัดความสว่างของแสง และบันทึกผล
- นำเสนอผลการทำกิจกรรมและอภิปรายผลร่วมกัน

คำถามท้ายกิจกรรม

- ความสว่างของแสงก่อนปล่อยและหลังปล่อยควันรูป แตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร
- ความสว่างของแสงเปลี่ยนแปลงไปเพราะเหตุใด

จากกิจกรรมพบว่า ความสว่างของแสงที่ผ่านตัวกลางที่ไม่มีวันรูปและมีวันรูปมีค่าแตกต่างกัน ซึ่งค่าความสว่างเป็นปริมาณแสงที่ตกกระทบต่อหนึ่งหน่วยพื้นที่ เทียบเคียงได้กับความเข้มรังสีดวงอาทิตย์ซึ่งเป็นปริมาณพลังงานในหนึ่งหน่วยเวลาต่อหนึ่งหน่วยพื้นที่ โดยบริเวณที่มีความสว่างมากจะมีความเข้มรังสีดวงอาทิตย์มาก

ในบรรยากาศก็เป็นเช่นเดียวกัน เมื่อรังสีดวงอาทิตย์ผ่านเข้ามาในชั้นบรรยากาศซึ่งมีไอน้ำ ฝุ่น เมฆ ละอองเกลือ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จัดเป็นละอองลอยซึ่งเป็นอนุภาคขนาดเล็กแขวนลอยอยู่ในอากาศ มีทั้งที่อยู่ในสถานะของแข็งหรือของเหลว ละอองลอยเหล่านี้จะทำให้เกิดการสะท้อนและการกระเจิงของรังสีคลื่นสั้นกลับสู่อวกาศและดูดกลืนรังสีบางส่วนไว้ ทำให้รังสีดวงอาทิตย์ผ่านมายังพื้นผิวโลกได้น้อยลง ดังนั้นพื้นผิวโลกบริเวณใดที่มีละอองลอยมากบริเวณนั้นจะมีความเข้มรังสีดวงอาทิตย์ลดน้อยกว่าบริเวณที่มีละอองลอยน้อย ดังรูป 7.8 (ก) และ (ข)

(ก)

(ข)

(ค)

รูป 7.8 รังสีดวงอาทิตย์ที่ผ่านบรรยากาศมายังพื้นผิวโลก

- (ก) บริเวณที่ไม่มีเมฆและละอองลอยรังสีดวงอาทิตย์ผ่านชั้นบรรยากาศมาถึงพื้นผิวโลกได้มาก
- (ข) ละอองลอยทำให้เกิดการสะท้อน กระเจิง และดูดกลืนรังสีดวงอาทิตย์บางส่วนก่อนถึงพื้นผิวโลก
- (ค) เมฆทำให้เกิดการสะท้อนและดูดกลืนรังสีดวงอาทิตย์บางส่วนก่อนถึงพื้นผิวโลก

บรรยากาศ นอกจากประกอบด้วยละอองลอยแล้วยังมีเมฆ ซึ่งเมฆและละอองลอยมีความเกี่ยวข้องกัน คือ ละอองลอยทำหน้าที่เป็นอนุภาคแกนกลางการควบแน่นที่ทำให้เกิดเมฆ เมฆมีหน้าที่ช่วยสะท้อนรังสีคลื่นสั้นจากดวงอาทิตย์บางส่วนออกสู่อวกาศ ดังรูป 7.8 (ค) เมฆจึงมีผลต่อความเข้มรังสีดวงอาทิตย์บนพื้นผิวโลกเช่นเดียวกับละอองลอย โดยในตอนกลางวันของวันที่มีเมฆมาก พื้นผิวโลกมีความเข้มรังสีดวงอาทิตย์น้อยและมีอุณหภูมิต่ำกว่าในวันที่ปราศจากเมฆ

นอกจากเมฆจะช่วยสะท้อนรังสีกลับสู่อวกาศแล้ว เมฆยังปล่อยพลังงานที่ดูดกลืนไว้โดยการแผ่รังสีกลับมายังพื้นผิวโลก ดังตัวอย่างที่สังเกตได้อย่างชัดเจนคือ ในช่วงเวลากลางคืนของวันที่มีเมฆมาก อุณหภูมิของอากาศจะสูงมากกว่าในวันที่มีเมฆน้อย

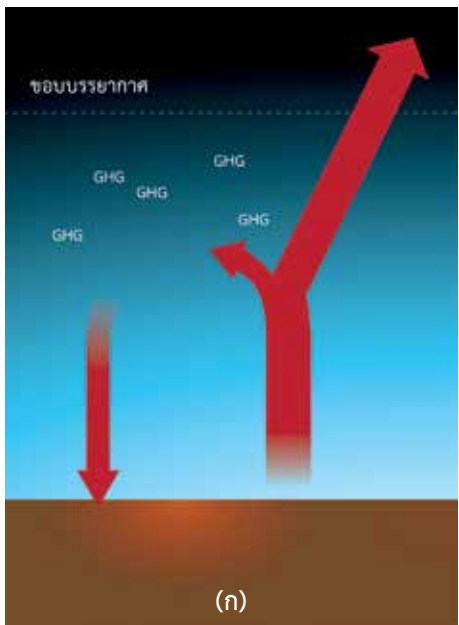

ตรวจสอบความเข้าใจ

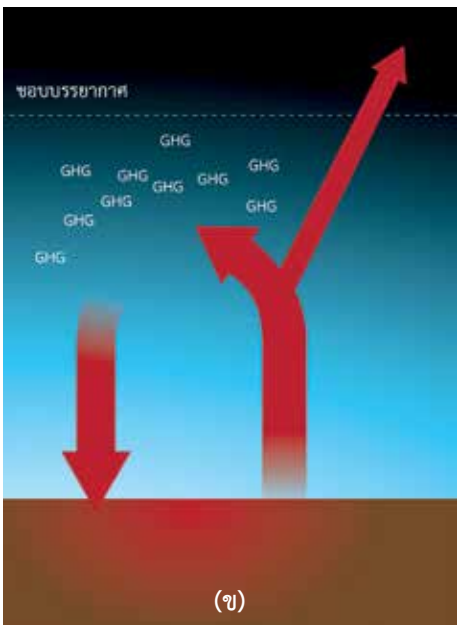
เมื่อเกิดไฟฟ้า พื้นที่ใกล้เคียงจะได้รับรังสีดวงอาทิตย์เหมือนหรือแตกต่างจากก่อนเกิดไฟฟ้าอย่างไร เพราะเหตุใด

นอกจากเมฆและละอองลอยแล้ว บรรยากาศยังประกอบด้วยแก๊สเรือนกระจก ที่มีสัดส่วนน้อยมากเมื่อเทียบกับสัดส่วนของแก๊สไนโตรเจน แก๊สออกซิเจน และแก๊สอาร์กอน ทั้งนี้ในยุคเริ่มแรกตามช่วงเวลาธรณีกาล บรรยากาศมีเพียงแก๊สฮีเลียมและแก๊สไฮโดรเจนเป็นองค์ประกอบเท่านั้นโดยยังไม่มีแก๊สเรือนกระจก ต่อมาเมื่อเกิดการระเบิดของภูเขาไฟทำให้มีการปล่อยแก๊สเรือนกระจกเข้าสู่บรรยากาศ เช่น แก๊สคาร์บอนไดออกไซด์ แก๊สมีเทน ไอน้ำ และเมื่อโลกเย็นลงประกอบกับเกิดสิ่งมีชีวิตทำให้องค์ประกอบของบรรยากาศมีการเปลี่ยนแปลง และมีวิวัฒนาการจนมีสัดส่วนดังเช่นปัจจุบัน

แก๊สเรือนกระจกมีสมบัติในการดูดกลืนรังสีอินฟราเรดบางส่วนที่แผ่ออกมาจากพื้นผิวโลก และแผ่รังสีนั้นกลับสู่พื้นผิวโลกอีกครั้ง พลังงานความร้อนส่วนนี้จะหมุนเวียนอยู่ภายในโลก ทำให้โลกมีอุณหภูมิเฉลี่ยของอากาศเหมาะสมต่อการดำรงชีวิต แต่ถ้าบรรยากาศมีปริมาณแก๊สเรือนกระจกเพิ่มขึ้นจะทำให้แก๊สเรือนกระจกดูดกลืนรังสีอินฟราเรดและแผ่รังสีกลับมายังพื้นผิวโลกได้มากขึ้น ส่งผลให้มีพลังงานความร้อนหมุนเวียนอยู่ภายในโลกเพิ่มขึ้นเช่นกัน ดังรูป 7.9

(ก)

(ข)

รูป 7.9 แสดงกระบวนการแผ่รังสีความร้อนของพื้นผิวโลกและการแผ่รังสีกลับมายังพื้นผิวโลกโดยบรรยากาศ (ก) สภาวะที่มีแก๊สเรือนกระจกในปริมาณปกติ (ข) สภาวะที่มีแก๊สเรือนกระจกในปริมาณที่มากกว่าปกติ
หมายเหตุ GHG หมายถึง แก๊สเรือนกระจก (greenhouse gases)

ตรวจสอบความเข้าใจ

ถ้าในบรรยากาศไม่มีแก๊สเรือนกระจกจะส่งผลต่อพลังงานความร้อนที่หมุนเวียนอยู่ในโลกอย่างไร เพราะเหตุใด

ipst.me/9374

กิจกรรมลงมือทำ แก๊สคาร์บอนไดออกไซด์กับอุณหภูมิอากาศ

จัดชุดทดลอง โดยติดตั้งชุดทดลองและชุดควบคุมดังรูป ในชุดทดลอง เท้าน้ำส้มสายชู (CH_3COOH) 100 มิลลิลิตร ลงในขวดขนาด 500 มิลลิลิตร จากนั้นใส่ผงฟู (NaHCO_3) 1 ช้อนโต๊ะ ส่องไฟไปที่ขวดเก็บแก๊สและชุดควบคุมดังรูป จดบันทึกอุณหภูมิ ณ เวลาต่าง ๆ ดูตัวอย่างวิดิทัศน์การทดลองได้จาก QR CODE

การที่โลกมีสัณฐานคล้ายทรงกลมและแกนหมุนโลกเอียง บรรยากาศมีเมฆ ละอองลอยและแก๊สเรือนกระจก ปัจจัยเหล่านี้ล้วนส่งผลต่อการรับรังสีดวงอาทิตย์ของพื้นผิวโลก นอกจากนี้ลักษณะของพื้นผิวโลกแต่ละบริเวณที่แตกต่างกัน ยังมีผลต่อการรับรังสีดวงอาทิตย์เช่นกัน ซึ่งนักเรียนจะได้ศึกษาจากหัวข้อต่อไป

7.2.3 ลักษณะของพื้นผิวโลก

ในวันที่มีแดดจัด เมื่อมองไปยังพื้นน้ำจะรู้สึกสบายตากว่ามองไปยังพื้นคอนกรีต ดังรูป 7.10 นักเรียนคิดว่าเพราะเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น ให้ศึกษาจากกิจกรรมต่อไปนี้

(ก)

(ข)

รูป 7.10 ลักษณะพื้นผิวโลกที่แตกต่างกัน (ก) พื้นน้ำ และ (ข) พื้นคอนกรีต

กิจกรรม 7.4 พื้นผิวกับการสะท้อนแสง

จุดประสงค์กิจกรรม

เปรียบเทียบและอธิบายความแตกต่างของค่าการสะท้อนแสงของพื้นผิวที่กำหนด

วัสดุ-อุปกรณ์

1. ลักซ์มิเตอร์	1 อัน
2. ดิน และน้ำแข็งใส อย่างละ	1 ถาด
3. ใบไม้แห้งและใบไม้สดชนิดเดียวกัน อย่างละ	1 ถาด
4. กระดาษสีขาว และกระดาษสีดำ อย่างละ	1 แผ่น
5. กระดาษผิวเรียบ และกระดาษผิวขรุขระ อย่างละ	1 แผ่น
6. ชุดขาตั้งพร้อมที่จับ	1 ชุด

วิธีการทำกิจกรรม

- นำวัสดุที่เตรียมตามรายการวัสดุ-อุปกรณ์ มาจัดวางบนโต๊ะที่ละคู่ โดยให้มีปริมาณหรือขนาดเท่ากัน
- ยึดหัววัดของลักซ์มิเตอร์กับชุดขาตั้งพร้อมที่จับ โดยให้หัววัดอยู่ในแนวนานกับพื้น และห่างจากพื้นผิววัสดุ 10 เซนติเมตร
- หันหัววัดเข้าหาพื้นผิวของวัสดุ ดังรูป 1 ทำการวัดความสว่างของแสงที่สะท้อนจากพื้นผิววัสดุ 3 ครั้ง บันทึกค่า และหาค่าเฉลี่ย
- พลิกหัววัดของลักซ์มิเตอร์ขึ้นด้านบน ดังรูป 2 ทำการวัดความสว่างของแสงที่ตกกระทบพื้นผิวของวัสดุ 3 ครั้ง บันทึกค่า และหาค่าเฉลี่ย

รูป 1

รูป 2

- 5. ทำซ้ำเช่นเดียวกับข้อ 3 และ 4 แต่เปลี่ยนชนิดวัสดุที่เตรียมไว้จนครบ โดยคงระยะห่างระหว่างวัสดุและหัววัดเท่าเดิมทุกครั้ง
- 6. คำนวณอัตราส่วนระหว่างความสว่างของแสงที่สะท้อนจากพื้นผิววัสดุต่อความสว่างของแสงที่ตกกระทบพื้นผิววัสดุแต่ละชนิด และบันทึกผล
- 7. นำเสนอผลการทำกิจกรรม และอภิปรายร่วมกัน

คำถามท้ายกิจกรรม

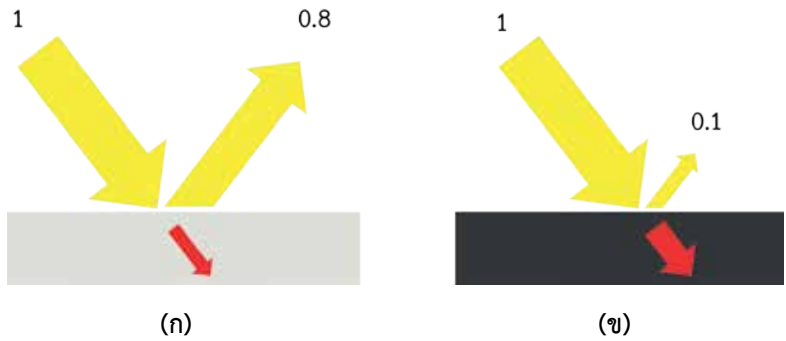
- 1. ความสว่างของแสงที่สะท้อนจากพื้นผิววัตถุกับความสว่างของแสงที่ตกกระทบพื้นผิวของวัตถุชนิดเดียวกันมีค่าเท่ากันหรือไม่ อย่างไร
- 2. สีของวัตถุมีผลต่ออัตราส่วนระหว่างความสว่างของแสงที่สะท้อนจากพื้นผิววัตถุกับความสว่างของแสงที่ตกกระทบพื้นผิวของวัตถุหรือไม่ อย่างไร
- 3. ความเรียบของพื้นผิววัตถุมีผลต่ออัตราส่วนระหว่างความสว่างของแสงที่สะท้อนจากพื้นผิววัตถุกับความสว่างของแสงที่ตกกระทบพื้นผิวของวัตถุหรือไม่ อย่างไร
- 4. ชนิดของพื้นผิววัตถุ มีผลต่ออัตราส่วนระหว่างความสว่างของแสงที่สะท้อนจากพื้นผิววัตถุกับความสว่างของแสงที่ตกกระทบพื้นผิวของวัตถุหรือไม่ อย่างไร
- 5. เรียงลำดับอัตราส่วนระหว่างความสว่างของแสงที่สะท้อนจากพื้นผิววัตถุกับความสว่างของแสงที่ตกกระทบพื้นผิวของวัตถุที่ศึกษา

จากกิจกรรมพบว่า อัตราส่วนระหว่างความสว่างของแสงที่สะท้อนจากพื้นผิววัตถุกับความสว่างของแสงที่ตกกระทบพื้นผิวของวัตถุ มีค่าแตกต่างกันตามลักษณะของพื้นผิววัตถุที่แตกต่างกัน

ในทำนองเดียวกัน พื้นผิวโลกแต่ละบริเวณก็มีลักษณะแตกต่างกัน ทั้งชนิด สี และความเรียบของพื้นผิว ทำให้พื้นผิวโลกสะท้อนรังสีดวงอาทิตย์ได้แตกต่างกัน ซึ่งแสดงด้วยอัตราส่วนของความเข้มรังสีที่สะท้อนออกจากพื้นผิววัตถุต่อความเข้มรังสีทั้งหมดที่ตกกระทบพื้นผิววัตถุ อัตราส่วนดังกล่าวเรียกว่า **อัตราส่วนรังสีสะท้อน (albedo)**

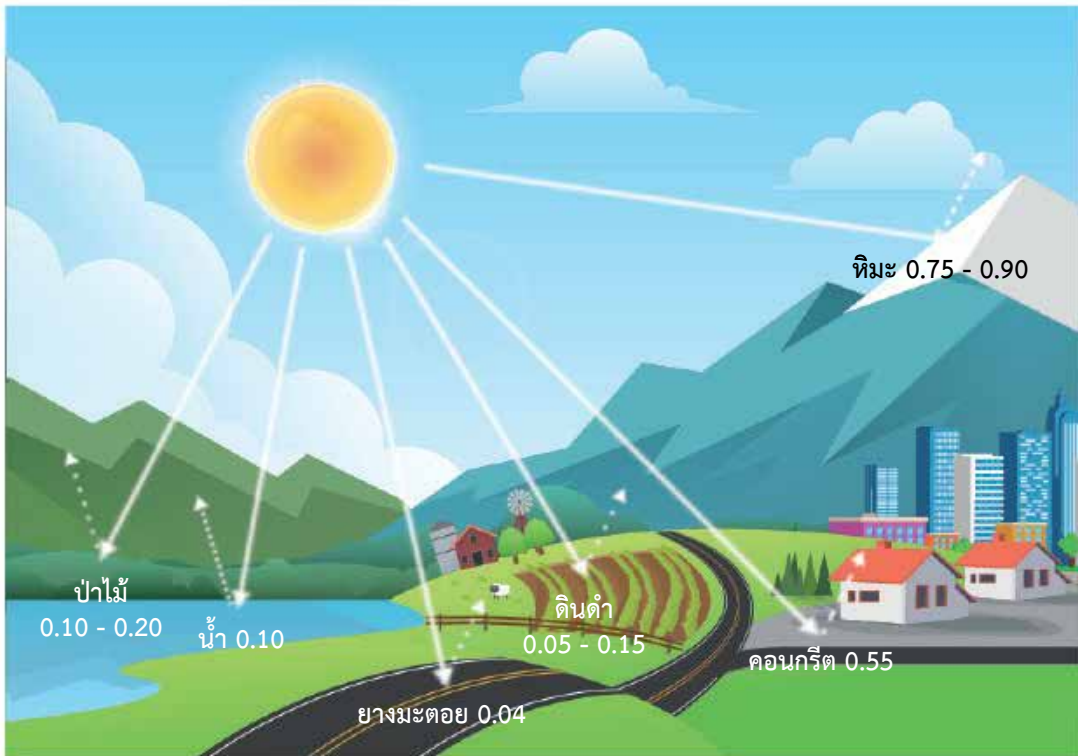
$$\text{อัตราส่วนรังสีสะท้อน} = \frac{\text{ความเข้มรังสีที่สะท้อนออกจากพื้นผิววัตถุ}}{\text{ความเข้มรังสีทั้งหมดที่ตกกระทบพื้นผิววัตถุ}}$$

พื้นผิวโลกบริเวณที่มีอัตราส่วนรังสีสะท้อนมาก พื้นผิวนั้นจะสะท้อนรังสีในปริมาณที่มากกว่า แต่ดูดกลืนรังสีได้น้อยกว่าพื้นผิวโลกบริเวณที่มีอัตราส่วนรังสีสะท้อนน้อย ดังรูป 7.11 แสดงว่าลักษณะของพื้นผิวโลกที่แตกต่างกันมีผลต่อการรับรังสีดวงอาทิตย์

รูป 7.11 อัตราส่วนรังสีสะท้อนของวัตถุที่มีสีแตกต่างกัน
(ก) อัตราส่วนรังสีสะท้อนมาก (ข) อัตราส่วนรังสีสะท้อนน้อย

นักวิทยาศาสตร์ได้ตรวจวัดค่าอัตราส่วนรังสีสะท้อนของพื้นผิวโลกที่มีลักษณะแตกต่างกัน และพบว่าอัตราส่วนรังสีสะท้อนมีค่า ดังรูป 7.12

*อัตราส่วนรังสีสะท้อนของน้ำเป็นค่าเฉลี่ยในรอบวัน

รูป 7.12 อัตราส่วนรังสีสะท้อนของพื้นผิวต่าง ๆ

ตรวจสอบความเข้าใจ

ถ้าหิมะที่ปกคลุมบริเวณขั้วโลกหลอมเหลวไปจนเหลือแต่พื้นดิน อัตราส่วนรังสีสะท้อนจะเปลี่ยนแปลงไปหรือไม่ อย่างไร

การที่โลกมีสัณฐานคล้ายทรงกลมและโคจรรอบดวงอาทิตย์ในลักษณะแกนเอียงประกอบกับบรรยากาศมีเมฆ ละอองลอย และแก๊สเรือนกระจก อีกทั้งพื้นผิวโลกมีลักษณะแตกต่างกัน ทำให้พื้นผิวโลกแต่ละบริเวณได้รับรังสีดวงอาทิตย์และแผ่รังสีกลับสู่อวกาศได้ไม่เท่ากัน พื้นผิวโลกแต่ละบริเวณจึงมีความเข้มรังสีดวงอาทิตย์ไม่เท่ากัน ส่งผลให้อุณหภูมิของอากาศเหนือพื้นผิวโลกแต่ละบริเวณแตกต่างกัน เกิดการถ่ายโอนความร้อนระหว่างบริเวณต่าง ๆ โดยการหมุนเวียนของอากาศและการหมุนเวียนน้ำในมหาสมุทร ดังจะได้ศึกษาในบทต่อไป

สรุปเนื้อหาภายในบทเรียน

- โลกมีกระบวนการที่ทำให้เกิดสมดุลพลังงาน ส่งผลให้โลกมีอุณหภูมิเฉลี่ยของอากาศค่อนข้างคงที่เป็นระยะเวลานาน
- เมฆและองค์ประกอบต่าง ๆ ในบรรยากาศ และพื้นผิวโลกเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดสมดุลพลังงานของโลก
- บริเวณต่าง ๆ ของโลกได้รับพลังงานจากดวงอาทิตย์ในปริมาณที่ต่างกัน เนื่องจากสัณฐานและการเอียงของแกนหมุนโลก ส่งผลให้พื้นผิวโลกบริเวณศูนย์สูตรมีความเข้มของรังสีดวงอาทิตย์มากกว่าบริเวณขั้วโลก
- เมฆและละอองลอยมีผลต่อการสะท้อน การดูดกลืน และการกระเจิงรังสีกลับสู่อวกาศ บริเวณที่มีเมฆหรือละอองลอยมากทำให้อัตราส่วนรังสีดวงอาทิตย์ผ่านมายังพื้นผิวโลกได้น้อยส่งผลให้มีความเข้มรังสีดวงอาทิตย์ลดลง
- แก๊สเรือนกระจกดูดกลืนรังสีอินฟราเรดบางส่วนที่แผ่มาจากพื้นผิวโลกและบรรยากาศ แล้วแผ่รังสีนั้นกลับสู่พื้นผิวโลกอีกครั้ง ส่งผลให้อุณหภูมิอากาศในเวลากลางคืนไม่ลดต่ำมากจนเกินไป
- พื้นผิวโลกแต่ละบริเวณมีลักษณะแตกต่างกัน ทำให้มีอัตราส่วนรังสีสะท้อนแตกต่างกัน พื้นผิวโลกแต่ละบริเวณจึงมีความเข้มรังสีดวงอาทิตย์ไม่เท่ากัน ส่งผลให้อุณหภูมิของอากาศแตกต่างกัน

แบบฝึกหัดท้ายบท

1. ให้นักเรียนพิจารณาข้อความต่อไปนี้แล้วทำเครื่องหมาย ✓ หน้าข้อความที่ถูกต้อง และทำเครื่องหมาย ✗ หน้าข้อความที่ผิด

เครื่องหมาย	ข้อความ
	1.1 เมื่อดวงอาทิตย์แผ่รังสีมาสู่โลก จะมีเพียงชั้นบรรยากาศเท่านั้นที่สะท้อนรังสีสู่อวกาศ
	1.2 ในเวลากลางวัน บรรยากาศ เมฆ และพื้นผิวโลกจะสะท้อนรังสีดวงอาทิตย์บางส่วนกลับสู่อวกาศ
	1.3 ปริมาณพลังงานความร้อนที่พื้นผิวโลกดูดกลืนไว้จะถูกปลดปล่อยเข้าสู่บรรยากาศทั้งหมด
	1.4 พลังงานความร้อนส่วนหนึ่งที่พื้นผิวโลกดูดกลืนไว้ทำให้น้ำระเหยกลายเป็นไอน้ำอยู่ในบรรยากาศและทำให้อากาศเกิดการยกตัว
	1.5 การที่บรรยากาศแผ่รังสีส่วนหนึ่งที่ดูดกลืนไว้กลับมายังพื้นผิวโลก ทำให้อุณหภูมิเฉลี่ยของอากาศในเวลากลางคืนไม่ลดต่ำมากจนเกินไป
	1.6 พลังงานที่บรรยากาศ เมฆ และพื้นผิวโลกดูดกลืนไว้ ท้ายที่สุดจะถูกปลดปล่อยออกสู่อวกาศในปริมาณที่เท่ากัน
	1.7 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสมดุลพลังงานของโลก ได้แก่ เมฆ และพื้นผิวโลก
	1.8 กระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการปลดปล่อยพลังงานของโลก ได้แก่ การสะท้อน การแผ่รังสี การพาความร้อน การเปลี่ยนสถานะของน้ำ
	1.9 โลกปลดปล่อยพลังงานความร้อนกลับสู่อวกาศโดยเฉลี่ยเท่ากับพลังงานเฉลี่ยที่โลกได้รับจากดวงอาทิตย์
	1.10 การที่โลกได้รับพลังงานจากดวงอาทิตย์เท่ากับพลังงานที่โลกปล่อยกลับสู่อวกาศ ทำให้อุณหภูมิเฉลี่ยของโลกค่อนข้างคงที่เป็นเวลานาน

2. ถ้าพลังงานที่โลกปลดปล่อยกลับสู่อวกาศน้อยกว่าปริมาณพลังงานจากดวงอาทิตย์ที่มาสู่โลก แนวโน้มอุณหภูมิเฉลี่ยของโลกจะเป็นเช่นไร
3. ปัจจัยหลักที่ทำให้ประเทศไทยมีอุณหภูมิเฉลี่ยของอากาศสูงกว่าบริเวณขั้วโลกมีอะไรบ้าง พร้อมทั้งอธิบาย
4. เมื่อเทียบบริเวณแหล่งโรงงานอุตสาหกรรมที่มีการปลดปล่อยฝุ่นควันเป็นจำนวนมาก กับบริเวณป่าไม้ บริเวณใดมีความเข้มรังสีดวงอาทิตย์มากกว่ากัน เพราะเหตุใด
5. เมื่อประมาณ 225 ล้านปีก่อน โลกมีแผ่นทวีปขนาดใหญ่เพียงแผ่นเดียว ต่อมาทวีปเหล่านี้ เคลื่อนตัวออกจากกันจนมีลักษณะเช่นในปัจจุบัน นักเรียนคิดว่าตำแหน่งและรูปร่างของ แผ่นทวีปที่เปลี่ยนแปลงไปส่งผลให้อัตราส่วนรังสีสะท้อนโดยรวมของโลกเปลี่ยนไปหรือไม่ อย่างไร

225 ล้านปีก่อน

ปัจจุบัน

คำอธิบายรายวิชาเพิ่มเติม

โลก ดาราศาสตร์ และอวกาศ เล่ม ๓

กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕

(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๖๐)

เวลา ๔๐ ชั่วโมง จำนวน ๑ หน่วยกิต

ศึกษากระบวนการที่ทำให้เกิดสมดุลพลังงานของโลก ปัจจัยที่ส่งผลต่อการรบกวนสมดุลของพื้นผิวโลก ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเคลื่อนที่และการหมุนเวียนของอากาศ การหมุนเวียนของอากาศตามเขตละติจูดและผลที่มีต่อภูมิอากาศ ปัจจัยที่ทำให้เกิดการแบ่งชั้นน้ำในมหาสมุทร ปัจจัยที่ทำให้เกิดการหมุนเวียนของน้ำในมหาสมุทรและรูปแบบการหมุนเวียนของน้ำในมหาสมุทร ผลของการหมุนเวียนของน้ำในมหาสมุทรที่มีต่อลักษณะลมฟ้าอากาศ สิ่งมีชีวิต และสิ่งแวดล้อม โดยใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ การสืบเสาะหาความรู้ การสืบค้นข้อมูล การสังเกต วิเคราะห์ เปรียบเทียบ อธิบาย อภิปราย และสรุป เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ มีความสามารถในการตัดสินใจ มีทักษะปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์ รวมทั้งทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ ในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ด้านการคิดและการแก้ปัญหา ด้านการสื่อสาร สามารถสื่อสารสิ่งที่เรียนรู้และนำความรู้ไปใช้ในชีวิตของตนเอง มีจิตวิทยาศาสตร์ จริยธรรม คุณธรรม และค่านิยมที่เหมาะสม

ผลการเรียนรู้

๑. อธิบายปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการรับและคายพลังงานจากดวงอาทิตย์แตกต่างกันและผลที่มีต่ออุณหภูมิอากาศในแต่ละบริเวณของโลก
๒. อธิบายกระบวนการที่ทำให้เกิดสมดุลพลังงานของโลก
๓. อธิบายผลของแรงเนื่องจากความแตกต่างของความกดอากาศ แรงคอริโอลิส แรงสู่ศูนย์กลาง และแรงเสียดทานที่มีต่อการหมุนเวียนของอากาศ
๔. อธิบายการหมุนเวียนของอากาศตามเขตละติจูด และผลที่มีต่อภูมิอากาศ
๕. อธิบายปัจจัยที่ทำให้เกิดการแบ่งชั้นน้ำในมหาสมุทร
๖. อธิบายปัจจัยที่ทำให้เกิดการหมุนเวียนของน้ำในมหาสมุทรและรูปแบบการหมุนเวียนของน้ำในมหาสมุทร
๗. อธิบายผลของการหมุนเวียนของน้ำในมหาสมุทรที่มีต่อลักษณะลมฟ้าอากาศ สิ่งมีชีวิต และสิ่งแวดล้อม

รวมทั้งหมด ๗ ผลการเรียนรู้